

DOI: <https://doi.org/10.61825/rl.2025.v51.13>**Aneta Klementowska***

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5359-4031>e-mail: a.klementowska@iibnp.uz.zgora.pl

ROZWÓJ ZAWODOWY STUDENTÓW I STUDENTEK UNIwersYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF ZIELONA GÓRA

Keywords: students, professional development, professional pre-orientation, professional orientation, vocational training, professional work.

The main aim of the study presented in this article was to determine the opinions of students at the University of Zielona Góra (UZ) regarding their professional development to date. Due to the age of the respondents, the focus was on the periods of professional pre-orientation and orientation, vocational training, and professional career. A diagnostic survey method and survey technique, including a questionnaire, were used for research purposes. This article presents the results of pilot studies conducted at the turn of 2024 and 2025. The research material obtained indicates that the professional development of UZ students at the pre-orientation phase was satisfactory. However, in the other periods (professional orientation, vocational training, and professional work) – despite numerous changes being introduced in this area – there was a lack of support from specialists who are legally

* **Aneta Klementowska** – doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie pedagogika; zainteresowania naukowe: rozwój edukacyjno-zawodowy, rynek pracy, doradztwo zawodowe.

obliged to perform career counseling tasks. This undoubtedly influenced the educational and career decisions made by young people over the years.

ROZWÓJ ZAWODOWY STUDENTÓW I STUDENTEK UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

Słowa kluczowe: studenci, rozwój zawodowy, preorientacja zawodowa, orientacja zawodowa, uczenie się zawodu, praca zawodowa.

Głównym celem prezentowanych w artykule badań było ustalenie opinii studentek i studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego (UZ) na temat przebiegu ich dotychczasowego rozwoju zawodowego. Z uwagi na wiek respondentów skoncentrowano się na okresie preorientacji i orientacji zawodowej, uczenia się zawodu i pracy zawodowej. Do celów badawczych wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety, w tym kwestionariusz ankiety. W niniejszym opracowaniu przedstawiono wyniki badań pilotażowych przeprowadzonych na przełomie 2024 i 2025 roku. Z uzyskanego materiału badawczego wynika, że rozwój zawodowy studentów UZ na etapie preorientacji zawodowej przebiegał prawidłowo, jednakże w pozostałych okresach (orientacji zawodowej, uczenia się zawodu i pracy zawodowej), pomimo wprowadzania licznych zmian w tym zakresie, zabrakło wsparcia specjalistów, którzy są ustawowo zobligowani do realizacji zadań z zakresu doradztwa zawodowego, co bez wątpienia wpłynęło na podejmowane przez młodych ludzi, na przestrzeni lat, decyzje edukacyjno-zawodowe.

Wprowadzenie

„Rozwój” jest kierunkowym i długotrwałym procesem zmian, zarówno ilościowych, jak i jakościowych, w wymiarze psychicznym, biologicznym oraz społecznym, zachodzących w czasie i przestrzeni (Plewka 2015, s. 132). Zdaniem Kazimierza Czarneckiego (2016, s. 310) w całokształcie rozwoju człowieka można wyróżnić takie zjawiska, które są obiektywne, obserwowalne, empirycznie stwierdzalne i mogą służyć jako kluczowe kryteria podziału biegu rozwojowego życia człowieka. Takim obiektywnym kryterium jest przebieg profesjonalnego rozwoju dzieci, młodzieży i dorosłych, gdzie zawód i praca stanowią podstawę całego podziału. Należy zwrócić przy tym uwagę, że człowiek, jako istota społeczna, posiada już społeczny „przydział” ról i zadań do spełnienia, które wyznaczają jego okresy rozwojowe. Ponadto człowiek sam sobie również wyznacza pewien kierunek rozwoju, który osa-

dzony jest w określonych warunkach społeczno-kulturowych oraz gospodarczych (w określonej dziedzinie i zawodzie). Co istotne, rozwój człowieka jest również nieustannym spełnianiem się warunków zewnętrznych i wewnętrznych (przedmiotowych i podmiotowych) i w tych warunkach się przejawia. Z kolei rozwój zawodowy to proces zmian zachodzących w świadomości i zachowaniu zarówno młodzieży wybierającej zawód, uczącej się zawodu, jak też pracowników wykonujących określone zadania zawodowe (Czarnecki i in. 2017, s. 149), a biorąc pod uwagę prezentowane w literaturze etapy, uznać go również można za proces całościowy.

W celu dokładnego przeanalizowania przebiegu dotychczasowego rozwoju zawodowego studentów warto dokonać pewnego chronologicznego podziału. W literaturze przedmiotu wskazuje się różne etapy/okresy rozwoju zawodowego człowieka. Okres rozwoju zawodowego stanowi czas, który upływa od rozpoczęcia procesu pewnych zmian, aż do ich zakończenia. Na potrzeby niniejszego opracowania uwzględniono podział, proponowany przez Kazimierza Czarneckiego (2010, 2016) oraz Czesława Plewkę (2015), na pięć charakterystycznych okresów, które zostały poddane analizie badawczej. W profesjologii, czyli nauce o rozwoju zawodowym (zob. Czarnecki 2016), wskazuje się zatem na okres preorientacji zawodowej dzieci, orientacji zawodowej młodzieży, uczenia się zawodu przez młodzież, kwalifikowanej pracy zawodowej dorosłych oraz reminiscencji zawodowej emerytów i rencistów (zob. Czarnecki, 2010, 2016; Plewka 2015). Okres preorientacji dzieci (który trwa od urodzenia do 10 roku życia) obejmuje obserwację i naśladowanie prostych czynności zawodowych; rozwój wiedzy o zawodach, czynnościach zawodowych i prostych narzędziach pracy człowieka; prozawodowe marzenia i nastawienia dziecięce oraz rozwój wiedzy o źródłach zawodu i pracy człowieka. W okresie orientacji zawodowej młodzieży (od 11 do 15 roku życia) występuje rozwój zainteresowań i zamiłowań zawodowych; ujawnianie się zdolności i uzdolnień kierunkowych (zawodowych); rozwój i dojrzewanie motywacji do wyboru dziedziny i zawodu; dojrzewanie decyzji do wyboru zawodu oraz ostateczna decyzja wyboru zawodu. Na okres uczenia się (od 16 do 25 roku życia) składa się adaptacja, identyfikacja i stabilizacja szkolno-zawodowa; recepcja, strukturyzacja i interioryzacja treści kształcenia zawodowego; sukcesy, kwalifikacje i kompetencje szkolno-zawodowe; jak również plany dalszego rozwoju społeczno-zawodowego. Najdłuższy w życiu człowieka jest okres kwalifikowanej pracy dorosłych, który w przypadku niektórych osób może trwać nawet od 18 do 70 roku życia. Z uwagi na duże ramy czasowe, to właśnie na tym etapie rozwoju zawodowego mogą nastąpić (i często następują) liczne zmiany (zarówno pozytywne, jak i negatywne), na które osoby dorosłe nie zawsze mają wpływ. Zatem wskazać tu można dojrzewa-

nie, a następnie podjęcie decyzji o rozpoczęciu pracy zawodowej; adaptację, identyfikację i stabilizację społeczno-zawodową; doksztalcenie, doskonalenie i rekwalifikację społeczno-zawodową; szczytowe osiągnięcia społeczno-zawodowe, a na końcu stopniowy regres aktywności i wycofanie się z pracy społeczno-zawodowej. Ostatni z proponowanych okresów obejmuje reminiscencję i refleksję społeczno-zawodową emerytów i rencistów. Na tym etapie może pojawić się adaptacja do zmienionej sytuacji społeczno-zawodowej; dominacja reminiscencji i refleksji społeczno-zawodowej oraz schyłek życia pozazawodowego (Czarnecki 2010, s. 104-106).

Wspomniany już wcześniej Czesław Plewka (bazując na propozycji Kazimierza Czarneckiego), analizując i charakteryzując poszczególne okresy rozwoju zawodowego, dokonał niewielkiej modyfikacji wieku i wyodrębnił pewne dominujące oraz szczególne formy aktywności (Tabela 1).

Tabela 1

Proces zawodowego rozwoju człowieka

Okres rozwoju zawodowego	Wiek ¹	Dominujące formy aktywności	Szczególne formy aktywności
Preorientacja zawodowa	3-11 r.ż.	Obserwacja życia zawodowego, gromadzenie wiadomości o pracy dorosłych, naśladownictwo zachowania dorosłych.	Rozpoznanie zawodów, określenie czynności zawodowych osób dorosłych, naśladownictwo zawodów i czynności w zabawach, znajomość prostych narzędzi pracy, korzystanie z właściwych źródeł wiedzy o zawodach i czynnościach zawodowych, wyrażanie i uzasadnianie marzeń, wyobrażeń zawodowych.
Orientacja zawodowa młodzieży	12-15 r.ż.	Podjmowanie częściowych decyzji wyboru zawodu i szkoły; podjęcie decyzji ostatecznej.	Wybór dziedziny kształcenia zawodowego, wybór zawodu w ramach określonej dziedziny, określenie poziomu kwalifikacji zawodowych, wybór konkretnej szkoły zawodowej.
Uczenie się zawodu przez młodzież	16-25 r.ż.	Kształtowanie się świadomości zawodowej (wiedza, umiejętności, przyzwyczajenia, nawyki, postawy, przekonania).	Adaptacja szkolno-zawodowa, identyfikacja szkolno-zawodowa, stabilizacja szkolno-zawodowa, recepcja treści kształcenia zawodowego i ogólnego, interioryzacja i strukturyzacja treści kształcenia zawodowego i ogólnego, osiągnięcia szkolno-zawodowe, kwalifikacje szkolno-zawodowe, plany dalszego rozwoju społeczno-zawodowego.

Praca zawodowa (kwalifikowana)	18-65 r.ż.	Kształtowanie się świadomości pracowniczej (wiedza o działaniu, umiejętności, nawyki, przyzwyczajenia, postawy, osobowość zawodowo-pracownicza).	Dojrzewanie decyzji do podjęcia pracy zawodowej, adaptacja społeczno-zawodowa, identyfikacja społeczno-zawodowa, stabilizacja społeczno-zawodowa, doksztalcanie się i doskonalenie społeczno-zawodowe, szczytowe osiągnięcia społeczno-zawodowe, stopniowy regres aktywności społeczno-zawodowej, wycofanie się z czynnej pracy zawodowej.
Reminiscencja i postrefleksja zawodowa emerytów	Po odejściu na emeryturę	Obrachunek minionego życia społeczno-gospodarczego.	Adaptacja do zmiennej sytuacji życiowej, dominacja reminiscencji i refleksji zawodowej, schyłek życia.

Źródło: Plewka 2015 (za: Klementowska 2023, s. 364-365).

Jak wynika z zaprezentowanych w tabeli 1 informacji, poszczególne formy aktywności są dostosowane do wieku, w związku z czym skoncentrowanie badań wokół rozwoju zawodowego studentów sugeruje, że analizie poddane zostaną tylko cztery okresy, tj. preorientacji zawodowej, orientacji zawodowej, uczenia się zawodu oraz pracy zawodowej.

Założenia metodologiczne i charakterystyka respondentów

Głównym celem badań było ustalenie opinii studentek i studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego (UZ) na temat przebiegu ich rozwoju zawodowego (chodziło o ukazanie poszczególnych okresów rozwoju zawodowego bez wskazywania zależności). Przedmiot poszukiwań badawczych wyznaczyło zagadnienie, które brzmiało następująco: jak przebiegał proces rozwoju zawodowego studentów UZ w okresie preorientacji zawodowej, orientacji zawodowej, uczenia się zawodu i pracy zawodowej? Do celów badawczych wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety, w tym kwestionariusz ankiety, który zawierał zarówno pytania zamknięte, jak i otwarte (zob. Pilch, Bauman 2010; Łobocki 2009).

W badaniach brało udział 70 osób – na udzielanie odpowiedzi zdecydowały się zarówno kobiety, które stanowiły 68,6% respondentów, jak i mężczyźni – 31,4%. Warunkiem prowadzonych badań był udział w nich wyłącznie studentów studiujących na Uniwersytecie Zielonogórskim, których poprzednie etapy edukacji odbyły się w Polsce. Z uwagi na to, iż osoby studiujące uczęszczają zarówno na studia stacjonarne, jak i niestacjonarne,

¹Z uwagi na zmiany w systemie edukacji (rok szkolny 1999-2000 – wprowadzenie szkół gimnazjalnych, lata 2017-2019 likwidacja szkół gimnazjalnych), wiek uczestników może ulec niewielkiej zmianie.

ich wiek był zróżnicowany i obejmował przedstawicieli generacji X, Y i Z. Przed podjęciem studiów większość uczestników badań ukończyła licea ogólnokształcące (61,4%), pozostali uczęszczali do średnich szkół zawodowych (technika, szkoły branżowe II stopnia²). Respondenci studiowali na następujących kierunkach: animacja kultury i twórczej aktywności w sieci, bezpieczeństwo i higiena pracy, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, informatyka, matematyka, pedagogika specjalna, resocjalizacja z kryminologią.

Analiza wyników badań

Na wstępie należy zaznaczyć, że prezentowane, w niniejszej części artykułu, wyniki dotyczą badań pilotażowych, które przeprowadzono na przełomie 2024 i 2025 roku. Jak już wspomniano, analizując przebieg rozwoju zawodowego studentów, uwzględniono następujące okresy: preorientacji zawodowej, orientacji zawodowej, uczenia się zawodu i pracy zawodowej – w takiej też kolejności zaprezentowane zostaną uzyskane wyniki.

Okres preorientacji zawodowej

Preorientacja zawodowa to czas w życiu dziecka, który trwa 3 do 10-11 roku życia. W tym też okresie najczęściej dzieci, które nie uczęszczały wcześniej do żłobka, trafiają po raz pierwszy pod opiekę instytucji oświatowych typu przedszkole, a następnie szkoła podstawowa i zaczynają swoją przygodę edukacyjną. Oprócz członków rodziny pojawiają się inne osoby znaczące, np. wychowawcy, inni pracownicy instytucji, czy też rówieśnicy, którzy wywierają mniejszy lub większy wpływ na rozwój młodego człowieka.

Z uzyskanego materiału badawczego wynika, że 95,7% respondentów uczestniczyło w zajęciach przedszkolnych. Z kolei 57,1% z nich, w przedszkolu i w klasach 1-3, brało udział w spotkaniach z przedstawicielami różnych zawodów. Informacji na temat specyfiki pracy w różnych zawodach udzielali im najczęściej członkowie rodziny (62,9%), wychowawcy/nauczyciele (22,9%) i inne osoby np. policjanci (10%). Niestety 10% dzieci nie otrzymało od nikogo informacji na ten temat.

Na początkowym etapie rozwoju dzieci poznają otaczającą ich rzeczywistość poprzez zabawę, tak też jest w przypadku rozwoju zawodowego. Biorąc pod uwagę uzyskane od respondentów informacje, okazało się, że w okresie przedszkolnym i wczesnoszkolnym ich zabawy stanowiły najczęściej odzwierciedlenie pracy w różnych zawodach, szczególnie zawodach zaufania publicznego i funkcjonariuszy publicznych (lekarz, pielęgniarz, weterynarz,

²Nazewnictwo szkół ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych zależne było od okresu, w którym studenci do nich uczęszczali.

policjant, żołnierz, strażak), które jednocześnie kojarzą się dzieciom z najwcześniej poznanymi kolorami (biały, czerwony, niebieski, zielony), oznakowanymi pojazdami (ambulans; samochody: wojskowe, straży pożarnej, policji) oraz dźwiękiem. Są to również zawody, które wywołują pozytywne skojarzenia, gdyż gwarantują pomoc, dają poczucie bezpieczeństwa i o nich mówi się w otoczeniu dzieci najczęściej. Dodatkowo wymieniano również zawody, z którymi dziecko na co dzień się styka i które obserwuje, typu: artystyczne (aktor, piosenkarz, tancerz); usługowe (ekspedientka, kasjer, informatyk, kierowca, kucharz, murarz, rolnik) oraz typowo edukacyjne, czyli znany im zawód nauczyciela. Uczestnicy badań zwrócili również uwagę na zabawy takie jak: kalambury na tematy zawodoznawcze, zagadki o zawodach oraz przedstawienia teatralne o różnych zawodach.

Na etapie przedszkolnym i wczesnoszkolnym dzieci mają możliwość uczestniczenia w zajęciach dodatkowych (płatnych i/lub bezpłatnych). Oczywiście oferta i dostęp do tych zajęć są bardzo zróżnicowane i zależne od miejsca zamieszkania (np. w mniejszych miejscowościach, szczególnie wiejskich, jest to zdecydowanie trudniejsze, aniżeli w dużych aglomeracjach miejskich), jak też zasobów finansowych i czasowych rodziców/opiekunów. Z badań wynika, że respondenci uczestniczyli najczęściej w zajęciach sportowych (51,6%), ale także uczyli się języków obcych (37,5%), grali na instrumentach, śpiewali, tańczyli (35,9%) i uczestniczyli w korepetycjach z różnych przedmiotów (18,8%). Pojedyncze wskazania dotyczyły zajęć teatralnych, plastycznych, przyrodniczych, matematycznych i logopedycznych.

Okres orientacji zawodowej

Okres orientacji zawodowej, przypadający od 11-12 do 15 roku życia, to czas przygotowania do podjęcia pierwszej w życiu decyzji edukacyjno-zawodowej. To właśnie w tym momencie życia młody człowiek powinien poznać swoje predyspozycje psychofizyczne, zainteresowania, talenty, jak również specyfikę pracy w zawodach, które planuje wybrać oraz ofertę edukacyjną szkół ponadpodstawowych (wcześniej ponadgimnazjalnych). Niezwykle ważne jest również zapoznanie młodzieży z aktualną oraz prognozowaną sytuacją na rynku pracy. W tym celu zarówno środowisko rodzinne, rówieśnicze, edukacyjne (w tym: szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, organizacje dziecięce i młodzieżowe), ale także lokalne instytucje pozaedukacyjne (w tym: pracodawcy, służba zdrowia, publiczne służby zatrudnienia) powinny zaangażować się w pomoc młodym ludziom w zakresie wyboru szkoły/zawodu. Wsparcie to powinno obejmować zarówno diagnozę, informację, jak i szeroko pojęte cykliczne doradztwo zawodowe.

W związku z tym, że w badaniach uczestniczyli studenci zarówno studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych, w różnym wieku – zarów-

no przedstawiciele generacji Y i Z, którzy mieli już w szkole podstawowej/gimnazjalnej przekazywane (w różnym zakresie i w różny sposób) treści zawodoznawcze i chociażby wstępną diagnozę, jak też przedstawiciele generacji X, którzy uczestniczyli do szkół podstawowych często jeszcze w czasach socjalizmu (i ukrytego bezrobocia), gdzie o doradztwie nie było mowy – formy udzielanej pomocy w zakresie wyborów edukacyjno-zawodowych znacznie się różniły. I tak, tylko 37,5% respondentów było diagnozowanych pod kątem posiadanych zdolności i/lub zainteresowań, przy czym zdaniem 68,6% badanych posiadali oni zdolności, które mogli rozwijać, a 25,7% z nich, pomimo posiadanych zdolności, czy też zainteresowań, nie miała możliwości ich rozwoju. Jeżeli chodzi o predyspozycje zdrowotne uczestników badań w okresie orientacji zawodowej, to zdaniem 45,7% respondentów ich stan zdrowia był dobry; 21,7% – bardzo dobry; 20% – przeciętny, a 7,1% – zły. Ankietowani w większości przypadków nie posiadali orzeczenia o niepełnosprawności (91,4%) i orzeczenia o specjalnych potrzebach edukacyjnych (85,7%) – w tym miejscu pojawia się pytanie, czy brak orzeczeń wynikał z dobrego stanu zdrowia, czy też z braku diagnozy? – tym bardziej, że aż 80% respondentów nie była diagnozowana przez lekarzy specjalistów pod kątem posiadanych predyspozycji psychofizycznych przed wyborem szkoły/zawodu.

Z badań wynika, że respondenci, na etapie orientacji zawodowej, mogli liczyć na wsparcie głównie tzw. doradców nieprofesjonalnych, czyli członków rodziny (92,6%) i grupy rówieśniczej (38,2%). Z pomocy szkolnego doradcy zawodowego skorzystało jedynie 4,4% badanych, pedagoga szkolnego – 2,9%, wychowawcy klasy – 2,9%, nauczycieli przedmiotowych – 1,5%. Dwie osoby niestety zostały pozbawione jakiegokolwiek wsparcia i decyzje o swojej dalszej przyszłości edukacyjno-zawodowej musiały podjąć, mimo młodego wieku, samodzielnie. Uzyskane wyniki dziwią, gdyż aż 70% respondentów stwierdziło, że w szkole podstawowej/gimnazjalnej miało organizowane zajęcia z doradztwa zawodowego (zdaniem 20% były one pomocne, a 50% – nie były pomocne). Zatem z informacji tych wynika, że niestety pomimo wprowadzanych, w trakcie reform edukacyjnych, zmian w zakresie szkolnego doradztwa zawodowego, problem niestety cały czas pozostaje aktualny – wsparcie jest okazjonalne, sporadyczne i pobieżne.

Zdaniem uczestników badań na dokonany wybór szkoły ponadpodstawowej/ponadgimnazjalnej miały wpływ następujące czynniki: 1) posiadane zdolności i zainteresowania (49,3%); 2) bliskie usytuowanie szkoły (44,9%); 3) sytuacja na rynku pracy i/lub rynku edukacyjnym (21,7%); 4) możliwości zorganizowania praktyk zawodowych (14,5%); 5) możliwości, w przyszłości, rozwoju i awansu zawodowego (13%); 6) aktualna sytuacja finansowa ro-

dziny (7,2%); 7) dostęp do nowości technicznych i technologicznych (7,2%); 8) dalekie usytuowanie szkoły (7,2%); 9) uczestnictwo w życiu kulturalnym (4,3%); 10) dostęp do pomocy dydaktycznych (4,3%); oraz inne (wskazane przez pojedynczych respondentów) uwarunkowania, takie jak: znajomi, prestiż szkoły, obrany wcześniej cel, uczestnictwo do danej szkoły członków rodziny.

Pomimo młodego wieku oraz niewielkiego wsparcia, szczególnie ze strony instytucji edukacyjnych i pozaedukacyjnych, młodzi ludzie ocenili swój pierwszy w życiu wybór edukacyjno-zawodowy jako: częściowo właściwy – 51,4%; właściwy – 38,6% oraz niewłaściwy – 10%.

Okres uczenia się zawodu

Kolejny etap rozwoju zawodowego obejmuje naukę zawodu, zarówno w szkole ponadpodstawowej/ponadgimnazjalnej, jak i wyższej i trwa od 16 do ok. 25 roku życia (wiek uczestników badań wskazuje jednak, że obecnie trwa on znacznie dłużej). Z uzyskanego materiału badawczego wynika, że ponad 40% młodych ludzi borykało się z problemami edukacyjnymi na etapie kształcenia zawodowego, z czego tylko ponad 27% otrzymało pomoc. Pomimo trudności ostatecznie 41,4% badanych było zadowolonych z wyników nauczania osiągniętych w szkole ponadpodstawowej/ponadgimnazjalnej, a 54,3% częściowo zadowolonych.

W przypadku wyboru wyższej uczelni, czyli Uniwersytetu Zielonogórskiego, prawie 63% respondentów oceniło swój wybór jako właściwy, a niepełna 33% jako częściowo właściwy, tylko 4,2% studentów uznała dokonany wybór jako nietrafiony. Jeżeli natomiast chodzi o kierunek kształcenia zawodowego, to zdaniem 51,4% młodych ludzi był on odpowiedni lub częściowo odpowiedni (44,3%). W wyborze szkoły wyższej oraz kierunku kształcenia respondenci otrzymali wsparcie od: członków rodziny (84,4%), grupy rówieśniczej (34,4%), nauczycieli przedmiotowych ze średniej szkoły zawodowej (7,8%). Wśród innych, wskazanych przez respondentów osób znaleźli się: psychoterapeuta, chłopak, pracodawca. Niestety bardzo przykre jest to, że młodzi ludzie nie otrzymali pomocy od kluczowych osób odpowiedzialnych ustawowo za realizację zadań z zakresu doradztwa zawodowego – tylko jedna osoba wskazała na wychowawcę klasy, nikt natomiast nie korzystał ze wsparcia pedagoga szkolnego, szkolnego doradcy zawodowego, czy też pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Dokonując wyboru szkoły wyższej, ankietowani brali pod uwagę następujące czynniki: 1) posiadane zdolności i/lub zainteresowania (71%); 2) sytuację na rynku pracy i/lub rynku edukacyjnym (46,4%); 3) bliskie usytuowanie uczelni (44,9%); 4) możliwości rozwoju i awansu zawodowego w przyszłości (33,3%); 5) możliwości zorganizowania praktyk (13%); 6)

sytuację finansową rodziny (8,7%); 7) uczestnictwo w życiu kulturalnym (8,7%); 8) dalekie usytuowanie szkoły (5,8%); 9) stan zdrowia (4,3%). Pozostałe pojedyncze wskazania dotyczyły takich uwarunkowań jak: dostęp do nowości technicznych i technologicznych, dostęp do pomocy dydaktycznych, nie dostanie się na inną uczelnię. Na etapie szkoły wyższej ponad 75% ankietowanych nie miało żadnych trudności edukacyjnych. Z osób, które doświadczyły jakichś problemów ponad 11% otrzymało wsparcie, niestety prawie 13% nie otrzymało żadnej pomocy.

Współcześnie zarówno szkoły średnie, jak i wyższe stwarzają uczniom/studentom możliwość korzystania z wyjazdów zagranicznych, które pozwalają na podwyższenie swoich umiejętności zawodowych, czy też kompetencji społecznych. Spośród respondentów tylko 22,9% skorzystało z tego typu wyjazdów (Erasmus+, staże, praktyki zawodowe).

Szkoły wyższe, w tym Uniwersytet Zielonogórski, oprócz oferty edukacyjnej w ramach kierunków kształcenia, umożliwia studentom uczestnictwo w wielu zajęciach dodatkowych. Osoby uczestniczące w badaniu przynależą do kół naukowych (55,6%), biorą udział w zajęciach sportowych (33,3%) i kulturalnych (26,7%), w wolontariacie (13,3%) oraz należą do parlamentu studenckiego (4,4%). Pojedyncze osoby uczestniczą również w olimpiadach, konkursach i koncertach.

W przypadku, gdy mowa o rozwoju zawodowym studentów warto wspomnieć o jednostce uczelnianej, która odgrywa w tym zakresie kluczową rolę, czyli o Akademickim Biurze Karier (ABK). Niestety pomimo dużego zaangażowania pracowników ABK UZ oraz bogatej oferty, tylko 7,1% ankietowanych korzystało z jego usług. Reasumując jednak, ankietowani dobrze (71,4%), bardzo dobrze (17,7%) oraz dostatecznie (11,4) oceniają swoje dotychczasowe osiągnięcia edukacyjne na Uniwersytecie Zielonogórskim.

Praca zawodowa

Z uwagi na to, że część badanych już po ukończeniu szkoły średniej miało pewne kwalifikacje zawodowe, które uprawniały ich do podjęcia pracy, a dodatkowo w badaniach brali udział zarówno studenci studiów stacjonarnych, którzy obecnie często pracują dorywczo, i niestacjonarnych, którzy najczęściej są już zatrudnieni na pełnych etatach, ostatni z analizowanych etapów rozwoju zawodowego obejmuje pracę zawodową (od 18 do 65-70 roku życia).

Okazało się, że 63,3% respondentów pracuje obecnie, a 55% pracowało w przeszłości w innym zawodzie niż wyuczony. Tylko 11,7% pracuje obecnie, a 6,7% pracowało w przeszłości w zawodzie wyuczonym. Z kolei 13,3% pracowało lub pracuje obecnie poza granicami Polski. Uczestnicy badań (65,7%) dodatkowo, poza szkołą średnią i wyższą, nabyli, bądź też nabywają kwalifikacje i kompetencje, które mogą być przydatne w przyszłości na

rynku pracy, który w przypadku niemal 50% ankietowanych jest źle oceniany. Biorąc pod uwagę negatywne wypowiedzi studentów na temat sytuacji na rynku pracy, a jednocześnie biegłość, szczególnie przedstawicieli młodszych pokoleń, w pozyskiwaniu informacji, dziwi fakt, że badani (42,9%) nie znają instytucji udzielających wsparcia w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego. Jedynie 11,4% respondentów korzystało ze wsparcia tego typu instytucji, a 45,7% zna te instytucje, jednak nie korzystało z ich usług.

Podsumowanie

Rozwój zawodowy studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego, biorących udział w badaniu, analizowany jako proces całościowy, na etapie preorientacji zawodowej przebiegał prawidłowo. Respondenci, w wieku od 3 do 10-11 lat, początkowo uczestniczyli w zajęciach przedszkolnych, gdzie zapoznawali się z poszczególnymi zawodami poprzez zabawę, z kolei na etapie edukacji wczesnoszkolnej dodatkowo uczestniczyli w zajęciach szkolnych i pozaszkolnych.

Na etapie orientacji zawodowej, czyli w kluczowym momencie przeddecyzyjnym i decyzyjnym zauważalny był brak wsparcia ze strony specjalistów, głównie doradców zawodowych, pedagogów szkolnych, wychowawców/nauczycieli, lekarzy specjalistów. W efekcie dokonywane przez młodych ludzi wybory edukacyjno-zawodowe były intuicyjne, niestety niepoprzedzone diagnostyką w zakresie predyspozycji psychofizycznych, zdolności, czy zainteresowań. Ankietowani zatem mogli liczyć jedynie na informacje otrzymane od członków rodziny i przyjaciół, którzy nie dysponowali odpowiednim przygotowaniem w tym zakresie.

Uczenie się zawodu na etapie szkoły średniej przebiegało poprawnie, jednakże wsparcie z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego pozostawiało wiele do życzenia. Podobnie jak w poprzednim okresie, zawiedli specjaliści, od których uczniowie nie otrzymali odpowiedniej pomocy. Pomimo braku odpowiedniego wsparcia, respondenci pozytywnie oceniają wybór kierunku kształcenia na Uniwersytecie Zielonogórskim. W celu wzbogacenia swoich umiejętności oraz kompetencji korzystali z dodatkowych zajęć oferowanych przez pracowników uczelni, niestety nieliczni skorzystali z oferowanych wyjazdów zagranicznych, typu Erasmus+, staże, praktyki. Zastanawiający jest też brak zainteresowania ofertą Akademickiego Biura Karier, które jest podstawową jednostką uczelnianą odpowiedzialną za rozwój zawodowy studentów, szczególnie w sytuacji, kiedy uczestnicy badań negatywnie oceniają sytuację na rynku pracy.

Ostatni z analizowanych okresów dotyczył podejmowania pracy zawodowej. Respondenci najczęściej pracują lub pracowali w innych zawodach

niż wyuczony na etapie szkoły średniej. Osoby studiujące stacjonarnie najczęściej podejmowały prace dorywcze, z kolei kariera zawodowa studentów studiów niestacjonarnych była bardziej ustabilizowana.

Pomimo stosunkowo korzystnych warunków na rynku pracy (niski poziom bezrobocia) sytuacja osób młodych nadal nie jest zadowalająca. Niestety, z jednej strony wymagania pracodawców, z drugiej zaś oczekiwania, szczególnie młodych kandydatów do pracy, nie są spójne. Aby zatem uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości, planując swój rozwój edukacyjno-zawodowy (na różnych etapach życia) warto skorzystać ze wsparcia specjalistów z instytucji świadczących usługi z zakresu doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy, których oferty pomocy są stale aktualizowane (zob. Rozporządzenie Ministra... 2019; Ustawa o rynku... 2025).

Literatura | References

- CZARNECKI K. M., PIETRULEWICZ B., KOWOLIK P. (2017), Nowy leksykon profesjologiczny, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec.
- CZARNECKI K. M. (2016), Profesjologia. Nauka o profesjonalnym rozwoju człowieka, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec.
- CZARNECKI K. M. (2010), Profesjologia. Nauka o zawodowym rozwoju człowieka, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec.
- KLEMENTOWSKA A. (2023), Rozwój zawodowy generacji aktywnych na rynku pracy – przebieg i perspektywy, „Szkola-Zawod-Praca”, nr 25, s. 364-365.
- ŁOBOCKI M. (2009), Metody i techniki badań pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- PILCH T., BAUMAN T. (2010), Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe, Wydawnictwo „Żak”, Warszawa.
- PLEWKA CZ. (2015), Kierowanie własnym rozwojem. Studium teoretyczne i egzemplifikacje praktyczne, Politechnika Koszalińska, Koszalin.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego, Dz. U. 2019, poz. 325.
- USTAWA o rynku pracy i służbach zatrudnienia z dnia 20 marca 2025 r., Dz. U. 2025, poz. 620.